

MARCIN SOBICZEWSKI

Analiza sprawy obwinienia pracownika firmy drukarskiej przez Fundację LGBT Business. Forum o popełnienie wykroczenia z art. 138 Kodeksu Wykroczeń

STAN FAKTYCZNY:

Pracownik łódzkiego przedsiębiorstwa odmówił wykonania materiałów promocyjnych (roll-up'u) na zamówienie organizacji LGBT. Uzasadnił swą odmowę stwierdzeniem, że nie przyczynia się swą pracą do promocji ruchów LGBT. Radykalnym działaczom LGBT rzeczowa odpowiedź pracownika drukarni miała posłużyć jako pretekst w wytoczeniu precedensowej sprawy karnej. Wyrok nakazowy Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa, zagrażający gwarantowanej konstytucyjnie wolności gospodarczej przedsiębiorcy i przekreślający wolność sumienia pracownika, został wydany po interwencji Rzecznika Praw Obywatelskich, występującego po stronie działacza LGBT już od pierwszych etapów postępowania¹.

PODSTAWA PRAWNA:

Artykuł 138 kodeksu wykroczeń, mówi że: *Kto, zajmując się zawodowo świadczeniem usług, żąda i pobiera za świadczenie zapłatę wyższą od obowiązującej albo umyślnie bez uzasadnionej przyczyny odmawia świadczenia, do którego jest obowiązany, podlega karze grzywny*².

¹ <http://www.ordoiuris.pl/wyrok-w-sprawie-drukarza-utracyl-moc-wskutek-interwencji-ordo-iuris,3834,i.html>.

² Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, Dz. U. Nr 12, poz. 114.

ANALIZA PRAWNA:

W stanie faktycznym mamy do czynienia z drugą częścią tego przepisu. Penalizowane jest: 1) umyślne 2) bez uzasadnionej przyczyny 3) odmówienie świadczenia, do którego jest się zobowiązanym.

Co do pierwszej przesłanki – nie ma wątpliwości, że obwiniony działał umyślnie i z pełną świadomością swojego działania.

Odnośnie do drugiej przesłanki pojawiają się już wątpliwości. Czy odmowa spełnienia świadczenia osobie/ instytucji, która chce za pomocą spełnienia tego świadczenia szerzyć poglądy sprzeczne ze światopoglądem usługodawcy, jest uzasadniona. W tej kwestii nie ma jeszcze bezpośredniego orzecznictwa czy poglądów doktryny. Można się jednak odwołać do klauzuli sumienia oraz zasad konstytucyjnych – m.in. wolności, które mają wyższe znaczenie prawne od ustawy, jaką jest kodeks wykroczeń. Zgodnie z taką interpretacją usługodawca nie ma obowiązku podejmowania czynności sprzecznych z jego sumieniem czy też światopoglądem. Tym bardziej, że w opisanej sytuacji nie ma zagrożenia innych ważnych wartości, takich jak zdrowie czy życie – kiedy mielibyśmy do czynienia z nieco trudniejszym zagadnieniem z przyczyn etycznych. Potencjalny usługobiorca ma dużą możliwość poszukania innego usługodawcy, który nie będzie miał moralnych oporów przed spełnieniem usługi druku. Nie ma więc żadnego powodu do tego, żeby ograniczać zarówno wolność osobistą i prawo do posiadania własnych poglądów oraz prowadzenia działalności gospodarczej zgodnie z własnym sumieniem, jak i wolność gospodarczą, która co do zasady, z pominięciem ściśle określonych wyjątków, pozwala na wybór drugiej strony umowy.

Rozważanie trzeciej przesłanki czyni jednak powyższe wnioski bezprzedmiotowymi, ponieważ z całą pewnością w opisanej sprawie nie jest ona spełniona. Przede wszystkim właściciel punktu drukarskiego nie jest zobowiązany do drukowania wszystkiego, co zostanie mu zlecone. Zgodnie z poglądami doktryny, np. komentarzem Tomasza Gregorczyka: *Druga odmiana wykroczenia z art. 138 polega na odmowie świadczenia bez uzasadnionej przyczyny. Oznacza to, że sprawca nie podejmuje się wykonania usługi,*

*mimo istnienia takiego obowiązku i żądania wykonania usługi przez klienta*³. Kiedy taki obowiązek istnieje? Może zostać narzucony przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego, np. prawa energetycznego. Art. 4 tej ustawy mówi, że:

1. Przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się przesyłaniem lub dystrybucją paliw lub energii, magazynowaniem paliw gazowych, w tym skroplonego gazu ziemnego, skraplaniem gazu ziemnego lub regazyfikacją skroplonego gazu ziemnego jest obowiązane utrzymywać zdolność urządzeń, instalacji i sieci do realizacji zaopatrzenia w te paliwa lub energię w sposób ciągły i niezawodny, przy zachowaniu obowiązujących wymagań jakościowych.

*2. Przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się przesyłaniem lub dystrybucją paliw gazowych lub energii jest obowiązane zapewnić wszystkim odbiorcom oraz przedsiębiorstwom zajmującym się sprzedażą paliw gazowych lub energii, na zasadzie równoprawnego traktowania, świadczenie usług przesyłania lub dystrybucji paliw gazowych lub energii, na zasadach i w zakresie określonym w ustawie; świadczenie usług przesyłania lub dystrybucji tych paliw lub energii odbywa się na podstawie umowy o świadczenie tych usług*⁴.

W takiej sytuacji przedsiębiorstwo energetyczne nie ma prawa odmowy świadczenia usług. Podobnie rzecz ma się np. w prawie pocztowym – w art. 46 uregulowano powszechny obowiązek świadczenia usług pocztowych. Poza sytuacjami, kiedy prawo stanowione wprost nakłada obowiązki świadczenia ściśle określonych usług, mamy jeszcze dwa przypadki, w których taki obowiązek może powstać. Pierwszym jest sytuacja, w której organ założycielski może nałożyć na przedsiębiorstwo użyteczności publicznej obowiązek świadczenia usług na rzecz ludności (art. 6 ust. 2 Ustawy o przedsiębiorstwach państwowych). Drugim – zawarcie umowy cywilnoprawnej o świadczenie usług. I tak, gdyby obwiniony zawarł ze skarżącym umowę o świadczenie usług drukarskich niezależnie od ich treści, a potem takiego zobowiązania nie spełnił – można by mówić o spełnieniu trzeciej przesłanki art. 138 k.w. W sytuacji, w której takiej umowy nie zawarto, a żaden przepis prawa nie nakłada obowiązku świadczenia usług przez

³ „Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia”. Komentarz wyd. przez Wolters Kluwers w 2012 r.

⁴ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, Dz. U. Nr 54, poz. 348.

obwinionego, nie może być mowy o ziszczeniu trzeciej przesłanki odpowiedzialności z drugiej części artykułu 138 k.w., a co za tym idzie – winie obwinionego.

Warto zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt – przepis art. 138 k.w. należy do katalogu przepisów chroniących konsumentów⁵. Zgodnie z definicją, osoba prawna – a taką jest skarżąca fundacja – nie jest konsumentem. Abstrahując więc od powyższych rozważań, wykładnia celowościowa również wyłącza możliwość zastosowania w tym przypadku art. 138 k.w.

PODSUMOWANIE

Zgodnie z przytoczonym powyżej wywoдем nie ma możliwości uznania, że pracownik drukarni popełnił czyn zabroniony przez kodeks wykroczeń. Jego zachowanie nie spełniło bowiem wszystkich przesłanek opisanych w tym artykule. Co więcej, biorąc pod uwagę nadrzędność zasad konstytucyjnych – wolności sumienia oraz wolności gospodarczej, stosowanie art. 138 kodeksu wykroczeń musi być ograniczone tylko do szczególnych przypadków – pokrzywdzenia konsumentów i tylko wtedy, kiedy z prawa jasno wynika, że powstało zobowiązanie do spełnienia określonego świadczenia. Takim zobowiązaniem z całą pewnością nie jest samo świadczenie usług w danej dziedzinie.

Niniejsze postępowania powinno więc zakończyć się uniewinnieniem obwinionego.

Marcin Sobiczewski – radca prawny, koordynator Centrum Analiz Stowarzyszenia KoLiber w Krakowie, wiceprezes oddziału krakowskiego Stowarzyszenia KoLiber oraz Fundacji „Odmalujmy Polskę”.

⁵ M. Sieradzka, E. Prandota-Prandecka, *Odpowiedzialność z kodeksu wykroczeń za czyny przeciwko interesom konsumentów*, Nowa kodyfikacja prawa karnego, t. XXII, AUW No. 3027, Wrocław 2008.